Tečaj XX. **NOVICE** List 17.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. aprila 1862.

Kdaj naj grejo kmetijski gospodarji v London?

Znano je našim bravcom, da 1. majnika se bo začela velika kmetijska in obrtnijska razstava v Londonu, kamor bo prišlo iz vseh krajev sveta mnogovrstnih pridelkov in izdelkov na ogled. Trpela bo razstava gotovo to celo leto.

Nek ogersk kmetovavec je vprašal unidan vrednika dunajskega gospodarskega časnika prof. Arnsteina, v vseh tacih rečéh dobro zvedenega moža: kdaj bi bil pravi čas, da gré kmetovavec v London?

Gospod profesor, ki bo sam tudi ud ces. avstrijanske komisije v Londonu, mu odgovarja v poslednjem listu takole:

Znano je, da kr. angležka kmetijska družba bo razstavila plemene živine, za ktero se bojo premije dobile; začela se bo ta razstava 23. rožnika (junija) in trpela bo najmanj 5 dni. Tudi bo angležka vrtnarska družba napravila razstavo.

Po tem takem najbolje kaže, kdor hoče vse to viditi, da se podá nekoliko dni pred 23. rožnikom v London; najpred vse enmalo povrh ogleda, potem pa ogleda živino, 26. rožnika razstavo vrtníc (rož), 2. julija (malega srpana) splošno razstavo cvetlíc, med tem vso drugo kmetijsko in obrtnijsko blago. Tako bo vse vidil, kar bo za viditi.

Dalje svetuje, naj že pred, kdor misli v London iti, piše ces. avstrijanski komisii, koliko hoče za stanovanje in živež na dan dati in jo prositi, naj mu po tej ceni vse to oskrbí. Napis na to komisijo naj se pa v angležkem jeziku tako-le napravi: *„Imperial-Austrian-Commission.“*
6. Onslow Crescent Brompton.
London S. W.

Res vredno bo viditi velikansko razstavo, ki ji ne bo kmali para; kdor ima kakih 5 do 600 gold. na strani, naj potuje tje, — kesal se gotovo ne bo.

Ni treba, da bi se vse sadno drevje cepilo.

Ni prav ne za sadno rejo, da se brez razločka le hvaljene žlahne plemena iz ptujih krajev k nam donašajo. Tako ravnanje bo nam v sadjoreji še dolgo dolgo pravo pot napredka zaveralo. Vsaki kraj in vsaka dežela bi si mogla prizadevati, da si sčasoma iz domačih sadnih plemen iz pešák žlahne sorte brez žlahnjenja in cepljenja sadne drevesa zaredi. Te drevesa naj bi se potem v naši deželi po cepljenji in žlahnjenji obdržale in zaplodile. Po tej poti si bo skrben sadjorejec zaredil čvrstih dreves obilo, ktere, ker so se v deželi izredile, in so gotovo tudi zemlje in podnebja vajene, se dobro bodo sponašale. Take drevesa ne bolehajo, ampak zdrave ostanejo, so močneje od ptujih in tudi rade rodijo. Če ravno take drevesa niso posebno žlahne, so pa morda vendar za domačo rabo dobre, če ne za druzega, saj za sušiti, za jesih ali pa za sadjevec. — Po mojih skušnjah se je večkrat pripetilo, da se je na divjak dostikrat veliko slabeja sorta sadja cepila, kakoršno bi bil divjak sam rodil, če bi se ne bil cepil.

Kdor po moji navadi divjake redí, si priredí dovelj in lepih drevesc, ktere niso celó nič divjakom podobne, in v 5. ali 6. letu tako velike in močne zrastejo, da so za presajenje dobre. Jez pa drevesca tako-le redim: Jemljem najlepših pešák od najžlahneje sorte; sejem jih prav redko in tudi v prav dobro zemljo (včasih tudi v gnojnik (mistpetelj), kjer se mi tudi neizrečeno dobro ponašajo), in jih pustim na tem mestu do jeseni. Od tukaj presadim drevesca po prvem letu zopet v dobro zemljo, pa spet nekoliko bolj saksebi, in gleštam jih po navadi dobro. Porok sem ti, dragi sadjerec, da so drevesca v 6 letih, če popred ne, že popolnoma izraščene drevesca. Če si tako nekoliko drevesc si priredil, čakaj, da ti prvi sad obrodijo; če ti morebiti sad ni po volji, ga še zmiraj lahko precepiš in požlahniš. V gnojniku dobijo drevesca neizrečeno veliko korenik. To se pa zato napravi, ker korenike le do gnoja segajo, in se po njem razprostirajo. Kdor si drevesca tako redi, si izredí dreves, ki prehité druge, ki niso v parnikih rastle, v rasti za 2 do 3 leta. Pri meni, kakor sem že omenil, so rastle in kviško hobotale kakor koprive. Korenike so imele v enem letu že po čevlji dolge, drevesca so bile pa po dva čevlja visoke in blizo korenin po mazincu močne. Na svojem vrtu imam zdaj nekoliko dreves, ktere sem v gnojniku pridelal in v drugo tudi dobro zemljo presadil; tako mi veselo rastejo, da je veselje, nobenega mraza se ne bojé.

Tako piše skušeni in sploh zavoljo svoje velike kmetijske vednosti spoštovani gospod Fischer, fajmošter v Kadanji na Českem. Poskusimo tudi mi; morebiti bomo rekli: Lejte, saj ima mož res prav!

Gospodarske skušnje.

(Nova šega drevesa zalivati). Nek prebrisan Angležz, gospod Carey od sv. Jožefa v Kalifornii v Ameriki, je znajdel prosto, ne drago in priročno sredstvo sadne drevesa zalivati. On rabi za to le konec stare vrví (starega štrika) in kako posodo, ktera vodò drží, se vé premajhna ne smé biti. Omenjena posoda se z vodo nalije in pod drevó postavi, ktero se ima zalivati. Drevo se s to vrjo dvakrat blizo tal, in sicer nekoliko nižje kakor je posode otor, in oba konca vrví se v posodo deneta. Po tej napravi vleče vrv kakor sèsavnik vodo iz posode, in jo počasi na drevesne korenike oceja. Se vé da se posoda večkrat z vodo zaliti mora. Tako zalivanih dreves se mrčesi ne lotijo, ktere radi drevesno skorjo grizejo in drevo poškodujejo.

Toliko hvaljeni Korneuburški redivni prah

za živino: kaj je in koliko je prav za prav vreden?

Kupite! kupite „Korneuburger Vieh-, Nähr- und Heilpulver!“ Tako se trobi po celem svetu v vseh časnikih, — dober je za vse, pomaga vsem“, — mi pa dostavimo: največ pa tistemu, ki ga prodaja.

C. kr. gospodarsko česko družtvo je to skrivnostno štupo preiskavati dalo, in našlo se je v nji, da obstojí iz

Glauberjeve solí (70%), žvepla (10%), encijana in kolmeža (20%). Te zdravila so res dobre za marsiktero bolezen, kar je znano celemu svetu in zlasti vsem živinozdravnikom, kteri sploh encijana, kolmeža in Glauberjeve (ali namesto nje grenke) solí največ porabijo. Vsa skrivnost je tedaj to, da gospodar, ki „Korneuburgerja“ živini daje, ne vé, kaj daje, ker mačka v žaklji kupi, — če pa encijana, kolmeža, žvepla in Glauberjeve solí daje, pa saj vé, kaj živina dobiva, in pri tem pa tudi zvé, da te zdravila niso za vse bolezni in so včasih celó škodljive.

Al zdaj je pa še druga. Cent „Korneuburgerja“ veljá na drobno v paketih 63 gold., — reci šestdeset in tri goldinarje, — če pa si sam kupiš imenovane korenine, sol in žveplo, te pa cent stane le — 14 gold.

Kaj ne, prijatel, ki zdaj to veš, da boš nam potrdil, da „Korneuburger“ pomaga živini v marsikteri bolezni, — najbolj pomaga tistemu, kdor ga — prodaja. Zato ni čuda, da se trobi po svetu: Kupite, kupite!

Nektere ikre ali ribje jajca so človeku strup.

Svarilo našim gospodinjam.

Že davnej je natoroznancom znano, da ikre ali ribje jajca od mrén ali muštatarc (Barben) in belih rib (Weissfisch) so strupene; če jih človek povžije, ga začne po čevah gristi, bljuje (kozlja) in driska ga žene, skor tako, kakor da bi kolero imel; ako se mu brž ne pomaga, umrje.

To se je zgodilo nedavno v Ljubljani, pa tudi jaz sem pred nekimi leti bil poklican v hišo, kjer se je po povžitih jajcih muštatarce dvema osebama prigodila ta nesreča. Gospodinja je kupila muštatarco, pa jo spekla, jajca njene pa v juhi (župi) skuhala. Dva sta jedla to juho, eden pa je ni hotel in je raje ribe same čakal. In kaj se zgodí? Oba una je začelo kmalo po čevah dreti, — ta pa, ki je samo ribo jedil, je ostal čisto zdrav. Ker sem hitro na pomoč pritekel, sem ju še rešil smrtne nevarnosti.

Naznanite drage „Novice“ to v svojem listu, da gospodinje ne kuhajo takih strupenih ribjih jajc, ampak da jih kam vržejo, kjer ne pride nobena žival do njih.

Opomnite jih pa tudi še tega, da taka nevarnost izvira tudi od tega, ako se ribe lovijo z ribjo omotico (Fischkörner) in se take jagode povžijejo z ribo vred.

Dr. G.

Natoroznanske rečí.

Martinček pa slepec.

Če greš ob kakem solnčnem bregu ali zidovju, vidil boš male, čveteronogate živalice veselo tjè in sèm tekati. Zdaj ena teh živalic mirno na solncu leží, zdaj, če le količkaj kaj zašumi, urno švigne v kako votlino, da se le sam repek vidi — kmalo pa se zopet prikaže na drugem kraji. Vem, da vsak spozná vesele te živalice — martinčki so.

Poglejva jih bolj natanko; da pa ne misliš, da bi te ktera pičila, moram ti najprvo povedati, da ta mala živalica ni nikakor nevarna. Strupa nima, vgrizniti pa tudi ne more, da bi ti kaj žalega storila; zob ima sicer dovolj, še celó na nebesu, al tako majhni so, da jih komaj čutiš, če z ojstrino noževo čez-nje potegneš. Prederejo tedaj, ako živalica vgrizne, komaj, ali pa še celó ne, tvojo kožo.

Svojo hišico ima martinček v kaki votlini ali razpoki v zidovji, stanuje pa le samec; samo v pomladi, kadar se parijo, živita on in ona skupaj. Skoraj vès dan leží na gorkem solncu in se ne premakne, zdaj pa se blizo njega vsede muha ali kaka druga majhna živalica — kot blisk šine in vjeta živalica trepeta mu v gobčku.

Hranuje se martinček s črviči, z muhami, mravljinci in drugimi takimi živalicami. Kako jih vlovi, smo že vidili. Jasno je tedaj, gledé njegove hrane, da zamorejo martinčki po vrtih mnogo koristiti, — ne ravnajo tedaj tisti prav, ki jih pobijajo, ako jih le doseči morejo. Zakaj bi branil veseli živalici letati po svojem vrtu; saj ti ne more nikakor škodovati, kakor si vidil, pač pa koristiti veliko.

Spomladi zleže ona pet do osem belih in malo da ne tako debelih jajc, kakor so vrabčeve, v rahlo zemljo. Imajo raztegljivo lupino in so napolnjene s samim rumenjakom; beljaka ni v njih. Izvaljuje sicer jajčka toplota, al veliko pomaga pri tem tudi vlaga ali mokrota, zakaj ako postaviš jajčka na suh, gorak kraj, ali na solnce, ne izvalijo se, ampak posušile se ti bojo.

Nekteri si martinčke radi privajajo. Jaz sem imel eno teh živalic vjeto; skonca ni hotla jesti; raje je stradala mnogo mnogo dni; potem pa se je tako privadila, da je koj pritekla, ako sem ji kako muho ali kobilico prinesel; toda živa mogla je biti njena hrana; ako ni gomazala — ni se je pritaknila.

Sosebnost, sicer vsem kuščaricam lastno, ima tudi martinček, da mu repek, ako nanj stopiš ali po njem vdariš, rad odpade, mu pa kmalo zopet nov zraste. Pozimi martinček otrpnjen leží v kaki votlini — pomladansko solnce prebudi ga zopet iz zimskega spanja. Sovražnikov ima martinček sila veliko: po življenji mu streže veliko čveteronogatih žival, posebno ježi, mačke, dihurji; med ptiči štorklja, kanja, šoga, pa tudi kokoši, razun teh tudi belouške in druge kače.

Pod kakim grmom ali kamnom, pa le bolj na vlažnih krajih živi tudi druga, martinčku sorodna, 12 do 18 pavcov dolga žival, zgorej temno rudečkasta in svetla, spodej skorej črna — slepec. Slepec martinčku sorodna žival? Prijatel motiš se, bi znabiti kdo rekel, slepec je kača! Slepec ni kača, ti rečem, ampak nedolžna in kakor martinček nikomur nevarna žival, ktero natoroznanci v ravno to vrsto prištevajo kakor martinčka — h kuščaricam. Res, po unanji podobi celó je slepec podoben kači; al unanja podoba je goljufiva — učeni gledajo na notranjo opravo. V dokaz naj ti bo žival „špičmoh“ imenovana. Po unanji podobi res miši podobno, imenuje jo ljudstvo vedno le miš, akoravno ni miš, ker natoroznanci prištevajo to k zveri (Ferae), uno, pravo miš, pa k glodavcom (Glires).

Ravno tako kaže ti tudi notranji život, da slepec ni kača. Prvič ima slepec prsno kost, kača ne; ravno tako kače tudi nimajo medeničnih kostí, pač pa slepec. Dalje so čeljusti pri slepcu skupaj zraščene, gobček in goltanec tedaj ne raztegljiv, kakor pri kačah, zato tudi slepec le majhine živalice povživa in ne, kakor kača, ki debeleji rop požre, kakor je ona sama. To in še mnogo drugega loči slepca od kač; razun tega pa je vse njegovo življenje zlo zlo podobno martinčkovemu.

Prvo, kar ti hočem povedati, je, da slepec ni slep, kakor nekteri menijo, ampak ima le prav prav majhne oči; drugo pa, da ni nič nevaren; on nima strupenih zob in tudi drugi zobci so tako majhni, da ti komaj kožo prerijejo. Da pa slepec kravam mleko spija, da v človeka zleze, in Bog vé kaj še, to je vse bôsa. Res prileze časih blizo hlevov; al to le zato, ker rad v gnoj jajčka zleže.

Ta žival živi skoraj po vsi Evropi, po hribih in po dolinah, po hostah in grmovji, blizo in deleč hiš. Skriva se po mišinah in krtinah, po votlinah in pod koreninami drevesnimi, pod kamnjem in gnojem. Oktobra in novembra mesca išče si slepec stanišča za zimo in lazi v globoke luknje ali pod korenine, ki so z listjem pokrite.

V hrano slepcu so črvi in drug majhen mrčes, preživi pa tudi več mescov lahko brez hrane.

Mesca avgusta zleže slepčevka osem do šestnajst jajc, iz kterih pa precej mlade živalice zležejo; to je nektere že zapeljalo v napačno misel, da slepec žive mlade na svet pripravi.

Kakor martinček in še bolj je slepec života trdnega; nabij ga do dobrega, ne bo dosti maral. Ako ga na kose

prebiješ, dolgo še se bo vsak kos posebej plazil in zvijal. Tudi slepcu rep kaj rad odleti; rana se mu sicer kmalo zaceli, al novega repa ne dobí več, kakor ga dobí martinček.

Vse tiste živali, ki strežejo martinčku po življenji, so tudi slepcu sovražniki, zato pa ti, prijatel, ako zagledaš slepca, nikar ne teci z lopato nad-nj, ampak daj živeti tej nedolžni tihi živalici; saj ti nič žalega ne stori, tvojemu vrtu pa vendar le s tem koristi, da se z mrčesi živí.

A. Zup. *)

Še nekaj o parlamentarnem jeziku,

in nekoliko medú pa tudi pelina za naše domače ljudi gosposkega in kmetiškega stanú.

Pomenki o našem parlamentarnem jeziku, sproženi v lanskih „Novicah“, imeli so ta uspeh, da smo se zložili v glavnem načelu: Govorimo, kakor pišemo.

Gotovo je, da bomo, poprimši to pravilo, najlaglje izhajali. Jaz se vendar drznem nasvetovati eno izjemo od tega pravila; namreč zastran trdega l-a (poljski ł).

To soglasnico izgovarjajo Gorenci, Kranjci in Korošci razun pred mehkimi glasnicami povsod kakor **v**; al Notranjci, Dolenci, Štajarci, Goričani, Istrijanci govoré **v** namesto **l** samo

1. kadar stojí pred soglasnico, na pr., vovk, podajavnik, komovca, movzem, pogorevca, bevka, namesto: volk, podajalnik, komolca, molzem, pogorelca, belka itd.;

2. na koncu besedi, na pr. kov, bev, stav, nosiv namesto kol, bel, stal, nosil itd.;

3. do malega pred polglasnico **e** v končnicah ec, ek in en, in sicer

a) v prilogih, izpeljanih od samostalnikov na alo in ilo, na pr. kazaven, hladiven, kopriven, kresaven, pisaven, reziven, ubrisiven itd. od kazalo, hladilo, kupilo, kresalo, pisalo, rezilo, ubrisilo;

b) v samostalnikih in prilogih, izpeljanih od glagolskega priložaja ali participija preteklega časa, ki se končuje na **l**, na pr. prosivec, pogorevec, pisavec, tkavec, umeven, smeven itd. od prosil, pogorel, pisal, tkal, umel, smel;

c) pri samostavnikih in prilogih, ki se končujejo na **l**, na pr. komovec, kozovec, pavec, razdevek, pridevek, livek, debevec, bevec, siven itd. od komol-(ec) kozol, pal-(ec) razdel, pridelo, lil-(ek, liliti se) debel, bel, sila.

Ta slovenski izgovor, povedan pod 1. in 2., ujema se tudi z južnimi Slaveni štokavskega narečja, s to edino izjemo, da ti namesto **v** pravijo **o** na pr. beo, stao, tkaoca namesto bev, stav, tkavca.

Kar se pa tiče primerljeja, pod 3. razloženega, nahaja se pri njih po večini **l**, le malokadaj **o**; na pr. prosilac, tkalac, silan; ali redkeje: skakavac, škripavac, smion (smel-an) itd.

Trdi **l** je tedaj trdo ukoreninjen v slovenskem jeziku, tako, da ga zunaj českih Slavenov in hrvaških Slovencov poznajo vsi drugi slavenski narodi, ter ga izrekujejo Poljaki kakor ł, Rusi kakor ł in **v**; Srbje kakor **o** itd.; mislim tedaj, da se ta glas tudi v naši govorici ne bi dal z lepega zatreti.

Zatoraj menim, da bo najbolje, ako se v tej izreki ravnamo po večini Slovencov in izgovarjamo v primerljejih pod 1., 2. in 3. naštetih trdi **l** kakor **v**; toda to se vé, da tistim, ki so se že od matere naučili, da l čisto izgovarjajo, ne bomo branili tako govoriti, ker je tudi ta izreka tako med Slovenci, kakor med druzimi Slaveni dobro razširjena.

Ali še se Slovenci, ki **l** izrekujemo kakor **v**, med seboj v tem razločujemo, da Gorenci in Dolenci breznaglasne končnice el in il, govorimo ko **u**; al pa ko ov; Notranjci pa in Štajarci glasnice, pred l stoječe, čisto izgovarjajo. Meni se ta poslednji način bolj dopada, in mislim, da bo tudi drugim Slavencom umevneji. Svetujem tedaj, da bi se v vseh primerljejih, kjer bomo **l** ko **v** izgovarjali, predstoječa glasnica izrekovala vselej čisto in razločno. Tedaj na pr. nêsev, šev, mâhniv (mâhnov) sôdiv, kôpav, pisávec, komovec, tkávec, bévec, délaven itd. namesto: nesu, šu, mahnu, sodu, kopov, pisauc, komouc (ali komuc) beuc, deloven. Zakaj ravno to, da glasnice požiramo, ali jih čisto ne izgovarjamo, kazi nam večkrat naš sicer tako blagoglasen jezik, ter nas dela našim slavenskim bratom neumevne.

Jaz bi tedaj pravilo zastran našega parlamentarnega jezika postavil takole: „Govori sploh, kakor pišemo; samo soglasnica **l**, kadar stoji pred drugo soglasnico, ali pred polglasnico **e** v končnicah na **ec**, **en**, **ek**, ali na koncu besede, izrekuje se tudi, kakor **v**; vendar se mora v vseh teh primerljejih glasnica ali polglasnica pred **l** stoječa, popolnoma in jasno izgovoriti“.

Kar se tiče pisave tega trdega l, to se dosedaj v tej reči še nismo složili, ter pišemo v nekterih besedah **l**; v nekterih pa **v**. Jaz mislim, kadar se enkrat pravilo za izreko za trdno ustanovi, da bo bolje, ako bomo pisali povsod **l**. —

Zares veselje mora prevzemati vsacega domorodca, ko vidi, kako se naš pismeni jezik za čudo lepo razvija, kako z orjaškim korakom napreduje. Kakošen siromak je še bil pred 20 leti, ko so začele izhajati „Novice“; al dandanašnji kako bogat je že v besedi, kako oglajen v obliki! In kar je glavno, on se je povzdignil za občni pismeni jezik vseh Slovencov. Tudi smo se približali našim slavenskim bratom na jugu tako, da med enim in drugim narečjem skoraj ni druge razlike, kakor v glasoslovji in akcentu; zjednačili pa smo se do malega v oblikah, v besedah, in, kar smo začeli pravi razloček delati med dovršnimi in nedovršnimi glagoli, in na pristojno mesto postavljati breznaglasnice, oziravnike in glagol, tudi v skladbi. Lahko bo tedaj na taki čvrsti podlagi pismenega osnovati prilični govorni jezik.

Ko smo se tedaj zastran govornega jezika temeljito dogovorili, ostaja nam še eno, in to poglavitno, dragi Slovenci! namreč, da on ne bo samo v bukvah in na papirju, ampak da ga bomo imeli v glavi; da se ga navadimo popolnoma in gladko govoriti.

Dosedanje okoljščine razvitku narodnega govorstva niso bile ne malo ugodne; po neznanstvu domačega in prevagi tujega jezika je prišlo, da so se naši družtveni krogi (shodi) potujčili, ali bolje reči, popolovičili. Ker se namreč naši ljudje v svojem jeziku niso čisto nič izobraževali, nemščine se pa tudi niso toliko naučili, da bi jim bila mogla materinščino v vseh primerljejih nadomestovati, poprijeli so se grde navade, govoriti pol po nemški in pol po slovenski. Tako je jel naš mili jezik v družtvenem obziru bolj in bolj božati; lepe slovenske besede so prihajale ljudem iz navade. Pa od viših krogov, kjer se je nemščina bila najpred vgnjezdila, popačeni so sčasoma celó prosti ljudje, ter smo tako dandanašnji doživeli žalosten prikazek, da se že tudi purgarček in prosti kmetič, ako se je le par nemških besedic naučil v šoli ali med farmani, po tuje šemari. Kakor hitro vidi škrice na človeku, ne pozdravi ga več z lepo domačo besedo: „dobro jutro“, „dober večer!“ ampak tù mora že biti: „kut morgn“, „kut nomt!“ — češ, to je „nobel“, tako pokažem, da sem malo več, ko paver. Ako ga potem nagovoriš, če tudi po slovenski, on ti se odreže spet po nemški, in lomi jo in lomi, da si boš ušesa tiščal, in ne veš ali bi ga miloval ali se smejal, ter bi mu rad rekel: „prijatel prenehajte, povejte raji po domače“ —

*

---

*) Drago bi nam bilo, da enkrat k nam pridete. Vred.

ako bi se zamere ne bal. Oj žalostna baharija! Oj strašna slepota! Da bi taki saj enkrat sprevidili, kako slabo se izkazujejo s svojo nemščino, ki ni ničemur podobna! Ako nobene prav ne izreče, nobene prav ne postavi in ne zveže, ako dostikrat pové vse kaj druzega, kakor hoče, — kakošna je to pač modrost! Po mojem mnenji je pameten tisti, ki svoje misli pové jasno, razločno, jedrato; ne pa, ki klobeštra, da ni ničemur podobno; ter mislim, da je človek, ki svojih misli ne zná z jasno in pravilno besedo razodeti, bolj bedaku podoben, kakor modrijanu. Ali bi ne bilo stokrat lepše, ako bi lepo govorili lepi jezik, ki vam je prirojen, in pri kterem se vam ni bati, da bote napak izgovarjali, ali besede proti volji v drugem pomenu jemali, kakor mislite? Toda, koliko jih je — bodi Bogu milo! — ki mislijo, da je znanje kakega tujega jezika že samo po sebi učenost in modrost. Kakošna zmota! Kaj ne veste, da tudi Nemec, Lah, Francoz itd. ima hlapce, delavce, branjevke, perice, berače itd., ki po svoje nemški, laški, francozki itd. govoré, pa zato vendar niso nič več kakor hlapci, delavci, perice, berači itd. Ali ravno tej krivi misli, vsled ktere se je tudi po naših ljudskih šolah nemščina po sili v glavo ubijala, imamo zahvaliti, da je naš prosti narod ostal sirov in neveden, in da v našem narodnem gospodarstvu ni napredka! Jezik je le sredstvo, le posoda človeškega znanja. Al kaj pomaga posoda, ako je prazna? Ko bi modrost tičala v znanju jezikov, to bi včasih dosluženi prosti vojak, ki se je gredé po svetu, naučil po troje, četvero in petero tujih jezikov, bil najmodrejši! In vendar, ako se ni še kaj druzega naučil, ne bodo ga jeziki varovali ne lakote in ne nagote. Šlo mu bo, kakor v basni lesici z 77 umetnosti, ko so jo pri vseh teh psi raztrgali, dokler je mačka z eno samo umetnostjo — s plezanjem srečno na drevo ubežala.

Napočil se je miliši čas, ki tudi zatrtim narodom obeta boljše dni. Ne zamujajmo zlatih trenutkov, ki, kadar potekó, ne povračajo se več. Primimo se resnobno svojega jezika, ter ga postavimo tudi v društvenem, v vsakdanjem življenji na mesto, ki mu po naravi gré. Le jezik je pravo, značajno znamenje narodnosti. Zastonj se delamo Slovence, dokler le po tuje kramljamo. Drugi narodi, sosebno pa naši slovenski bratje nam ne bodo verovali, in dokler bomo le nemščino govorili, porekó nam še v enomer, da smo „Švabi“. Narodni jezik zveže nas pojedine osebe v eno krepko slovensko celoto, on združi nas, slovensko pleme, z našimi sorodnimi brati v en velik slovensk narod. On je podlaga in poroštvo naše prihodnosti. Neznanje jezika pa je glavni zoprnik našemu napredku. Zakaj odkod prihaja, da imamo toliko nasprotnikov med svojimi domačimi ljudmi? — odtod, da jezika ne znajo. Vadimo se tedaj, in posnemajmo v tem blagi izgled naših narodnih čitavnic. Ne sramujmo se svojega jezika pred nikomur; saj se ga tudi naš presvetli cesar niso sramovali, ko so že v Italii in v Ljubljani naše hrabre vojščake po slovenski nagovorili. Tudi se ne bojimo, ako bo potem tudi prosto ljudstvo razumelo naše pogovore; saj je ravno taka tudi na Nemškem, Laškem, Francozkem in drugod; in saj nimamo za kaj sramovati se svojih poštenih besed, in odbijati od sebe svojega čednega, krepkega, bistroumnega naroda; marveč pridobimo si s tem njegovo zaupnost, da, ako bo treba, ne bomo od njega zapuščeni stali, ko vojvodi — brez vojščakov.

Da bi pa vsakteri imel priliko, djanski vaditi se našega govornega jezika, to bi jaz svetoval, da naj se tam, kjer ni čitavnic, osnujejo slovenske govorne društva. V te naj bi se shajali domorodci s tem dogovorom, da se bodo med seboj ali vedno ali saj po nekoliko časa, na pr. vsaki dan po eno uro, menili samo po slovenski. Take društva, mislim, bile bi potrebne zato, ker če ni dogovora, zadržuje večkrat en družen ud vse druge, ker on slovenskega pomenka noče, drugi se mu pa iz priljudnosti nočejo zameriti. Ako bi se pa društvo napravilo, potem bi vsak vedil, kaj in kako, ter ali v družtvo ne pojde, ali če pride, ne bo mogel zameriti, ako na nemški ogovor dobi slovenski odgovor, ker bo vedil naprej, kaj ga čaka.

Res je, da bo zgolj slovenski pogovor s konca marsikteremu težaven; in res je, da bi laglje vozil po uglajeni koleji nemških družtvenih fraz; al kaj daje narava človeku brez truda? Ako hočemo priti na bolje, ne sme nam biti nič težavno. Čas je, da enkrat izgazimo iz tistega mrtvila, iz brezmiselja Meternihove sisteme, po kteri je državljan imel le delati in davke plačevati, ter ako je kaj preostalo, pa v plitvoumnih veselicah zavžiti, misliti pa nič, ampak stati pod večnim dušnim kuratorstvom. Zdaj je čas mišljenja in dela; nihče ne drži križema rok. Nihče ne reci, da je prestar učiti se. Pomislimo na Rimljana Katona, ki se je že 80 let star začel grškega jezika učiti. Treba je sebe pozabiti, in delati za obče. Kadar s združenim svojim trudom in delovanjem zagotovimo srečo in blagostanje obče naše domovine, tedaj bomo počivali in se oddahnili. In tak počitek nam bo sladek počitek!

Podgorski.

Odgovor

na „Eingesendet“ v 78. listu „Laibacherce“.

Auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil.

Altes deutsches Sprichwort.

Hrabri, pogumni, predragi, ljubeznjivi in neskončno ljubljeni Cimbri izpod Ljubelja!

Hozana! Hozana! Sedaj še le vidim, da se nisem zmotil o svojih ljubljencih; prepričali ste me v gori imenovanem listu „Laibacherce“ v Svojem mi neizrekljivo milim „Eingesendet“, da ste pravi, svojih očakov vredni potomci. Kakor so Vašim na veke slavnim preddedom dišale južne, planinske gore v pusti Jüttlandski planjavi, tako Vi v moji knjižici zagrebški precej „črne“ južne gore zavohate. Pravo! Pri starih šegah ste obdržali tudi stare zmožnosti, ker to le veljá.

Odkritosrčno Vam povem, neznano me srce bolí, da Vas moram spet nadlegovati v svojem materinskem, za Vas „unverständlichen“ idiomu, kakor pravite. Ali pri svoji vesti Vas zagotovljam, da prvi eksemplar slovnice Vašega jezika, ki jo znani, mladi Holšteinec piše, bo v mojih rokah. In potem bom sedel pri nji

„od prihoda zlate zore
dokler solnca luč ne vgasne“.

Veselim se trenutka, ko se bom mogel s svojo podljubeljsko Cimbrijo, kakor ženin z nevesto po domače pogovarjati! O sladki, presladki trenutki, ki me čakajo!

Kako so bili stari Cimbri in zlasti vsi Germani gostoljubni, vé že od nekdaj vsak osmošolec, ki se mora s prevodom Kornel. Tacitove Germanije ukvarjati. Da si bodo njih podljubeljski potomci to prelepo lastnost ohranili, si lahko vsak misli, ker meni v resnici „Freitisch-ev“ na zbiranje ponujajo; al da bodo naši Podljubeljci svoje preddede v velikodušnosti tako prekosili, se še jez sam nikdar ne bi bil predrznil upati. — Slavni, prezgodej umrli Tacit! Ti, ki gostoljubnost starih Germanov le z nekterimi vrsticami hvališ, kolikošne foliante bi bil dandanašnji spisal, zvedši, kako mi novi Cimbri za opravo „svoje kože“ ponujajo in mi pri tem, če hočem, dobrovoljno pripustijo najbolj kosmate, akoravno pod visokim Ljubeljem mrzli vetri brijejo in jih, kar ni majhna šala, planinska zima tare!

Nadjam se, da mi bote na besedo verjeli, da že imam pripravljeni cimbriški prevod svoje brošure. Ko sem Vaše vošilo zvedel, se še dobro oddahnil nisem in list na mojega Vam znanega Holšteinskega prijatla je bil že spisan, kjer ga za brzi, brzi prevod prosim. Mož, vès navdušen za Vas, mi nenadoma dokončano, premično delce v krasni obliki iz Kiel-a že danes po pošti pošlje. — Vem, srčki moji, da se Vam radosti oči svetijo, ko to berete in mislite: je-

žešta, zdaj le bomo pa zvedli, kaj vendar je to! — Pa jaz imam — odpustite mi — svoje muhe, muhe, ki le na to prežijo, da se Vaša slava širi. — Brez honorara Vam prevoda ne prepustim. Honorar, ki ga tirjam in ki je le Vam v nepopisljivo korist, je ta, da Vas peljem v ravno tisti, v svoji brošuri opisani narodni opravi v sedanjo veliko londonsko razstavo.

Dragi moji! Kaj ne, prekrasna misel? Za ta namen, in da vidite, da sem Vam hvaležen za kožo, ki mi jo hočete podariti, sem že naročil na Dunaji nekaj železnih kurnjekov, ker ne dvomim, da bote z obema rokama za mojo ponudbo zgrabili — zakaj potlej bote še le prav „furore“ po širocem svetu delali. Da Vas pa brez kurnjekov ne morem peljati, mi bote sami potrdili, če premislite, da v taki opravi bi Vas nježni ženski spôl lahko za spodnjeafrikanske Kafre držal in v medlevce padal; sicer pa bi bilo celó malo mikavno in Vašim že po pripovedki znanemu značaju jako slabo primerno, ako bi Vas jez pustil v Londonu kar pod milim nebom pohlevno kakor ovce okoli skakati. — Vendar Vam pa moram tudi naznaniti, da Vas ne morem vseh nabasati, ki ste mi v „Laibacherci“ pisali, ampak samo le velikaše — „nur Prachtexemplare“.

Nadjaje se, da se bomo v razstavni ideji popolnoma zedinili, sem že novinam „Times“ brzojavno naznanil, da pridete, in brzojavno so mi odgovorile, da Vam je cele štiri strani odločila. „Times“, Cimbri, „Times“ prvi organ tega sveta, bo Vam slavo pela! Dosedaj ste se, kakor pohlevne vijolice v grmičih, v Lerchenfeldskem „Hansjörgel-nu“ in v ponižnih „Eingesendet“ po kotih „Triesterce“ in „Laibacherce“ potikali, — al sedaj ima „Times“ 4 strani za Vas pripravljene! — Da ne pozabim, tudi Mokarjevega Kajfeža in Rausmanovega Naceta bomo za večo spodbudo gledavcov v izvirni opravi seboj vzeli, ker sta k vsemu prizoru neobhodno potrebna. M. Kajfež, ki ravno za številenje vse evropejske jezike govori, bo pri kasi obiskovavce vabil, R. Nace bo pa vse razkazoval, Holšteinec bo razlagal in iz cimbriškega tolmačil — — jez — se vé — sem pa glavni „impresario“. Kaj ne, da bo to krasno?! Že sedaj me sladke sanje navdajajo, kakošne zasluge si bom za slavo domovine pridobil, ker bomo Slovenci brez vse dvombe prvi s svojimi Cimbri v razstavi. Če me po smrti vès svet pozabi, bodo se me saj gotovo še Vaši hvaležni otroci spominjali, mi na grob spominek postavili s tem le napisom:

„Ena se tebi je želja spolnila,
Da bili so Cimbri v razstave londonšče“.

In tako z Bogom, dragi srčki moji! Kmalo odgovorite, da vem kako in kaj. — —

Podlistek.

Da bi pa ne mislili, da le samo burke uganjam, Vam podam tù v resni prevdarek besede moža, ki ga Vi, kolikor Vas poznam, gotovo štejete med svoje malike, — besede Franca Šuselka. Beríte, kaj on, ki ga Nemci sploh že od leta 1848 kakor političen talent in značaj visoko čislajo, piše v 14. listu „Reforme“ (3. aprila 1862, stran 442—43) tako-le:

„Svoboda dandanašnji zvonec nosi. Ako se svoboda zgubí, more jo narod spet si pridobiti. Narodnost pa enkrat zgubljena je večidel za zmiraj zgubljena. Narodnost naj nam kakor danica zmiraj na nebu vidljiva ostane. Gorjé narodu, kteri narodnost zgubí, — zgubil jo je brž ko ne na vekomaj! Narodnost spada v bistvo naroda, svoboda le k obliki njegovi. Zato: pred vsem ohranite si narodnost; ne žrtvujte je za nobeno ceno, in tudi za svobodo ne. Svoboda, ki narodnost vašo podkopuje, ne bode vam svoboda; nasproti pa, če se zavedate sami sebe, vam ne bo ušla prava svoboda, ktera vašemu narodnemu bistvu pripušča gibanje in razvitek brez vsake overe. V čem pa obstojí ta, — prava svoboda? V tem, da vsakemu posamesnemu človeku („moja kočica, moja voljica“), vsaki družini in vsakemu narodu, kar koli je mogoče, pripušča samostojnosti. Kdor je povsod domá, ni nikjer prav domá; njegova beseda je le: kjer mi gré dobro, tam dom je moj. Povsodstvo (kozmopolitizem) je solnce, ki svoje žarke razpošilja v najdalje kraje; al naša luč — bodimo pohlevni — z izvzetimi malokterimi duševnimi velikani — ne sega tako deleč, da bi razsvitljevala celi svet. Upotrebujmo svojo luč za razsvitljenje in na korist svojih domačih, ožjih krajev. Potem še le, ako vsi naši rojaki tako mislijo in tako ravnajo, bomo najbolje pomagali domovini in celemu človeštvu — in pomagano bo tudi nam.“

Al niso to zlate besede? Pa kaj, ako jih morebiti spet niste razumeli, ker jih nisem prestavljal v „Vaše špraše“? Podam vam jih tedaj tudi v „originaltextu“, da vidite, da vas ljubim kakor kokljica svoje piščančke; vem sicer, da tudi „originaltexta“ ne bote vsi zapopadli, pa si boste že pomagali s „Conversationslexicom“. Čujte tedaj, kaj „Reform“ pripoveduje „für männiglich zu Nutz und Frommen“ tako-le: „Die Freiheit ist eine Frage der Zeit. Sie kann, wenn sie verloren gegangen, vom Volke wieder errungen werden. Die Nationalität, einmal aufgegeben, ist in Gefahr, nie mehr gerettet zu werden. — Die Nationalität soll, wie der Polarstern, immer über unserem Horizont sichtbar bleiben. Weh dem Volke, dem sie untersinkt — sie dürfte ihm für immer verloren sein! — Die Nationalität gehört dem Wesen des Volkes, die Freiheit nur seiner Form an. Darum, vor allem, wahrt die Nationalität, gebt sie unter keiner Bedingung, nicht einmal für die Freiheit auf. Eine Freiheit, die eure Nationalität gefährdet, wird für euch wahrlich keine Freiheit sein, während euch, wenn ihr ein bewusstes Volk seid und bleibt, die wahre Freiheit, welche eurem nationalen Wesen ungehinderte Entwickelung und Bewegung gestattet, nicht entgehen wird. — Worin besteht die wahre Freiheit? Darin, dass dem Einzelnen („Mein Haus ist meine Burg“), der Familie, den verschiedenen Volksstämmen die möglichste Selbstständigkeit gewahrt ist. — Der Kosmopolit ist überall und nirgends zu Hause. Sein Wahlspruch ist das leider noch immer beliebte „ubi bene, ibi patria.“ — Das Weltbürgerthum ist wie die Sonne, das Licht in die weitesten Fernen strahlend; aber unsere Leuchte, seien wir bescheiden, reicht — mit Ausnahme einzelner Geistesgrössen für den Weltraum nicht aus. — Brauchen wir unser Licht zur Aufklärung, zum besten unserer engeren Lebenskreise! Dann wird, wenn alle Vaterlandsgenossen so denken und darnach handeln, dem Vaterland, der ganzen Menschheit am besten gedient — dann wird uns geholfen sein!“

Na Hrvaškem 12. aprila 1862.

Servantes junior, Cimbros subljubelicos nunc exhibiturus.

Kratkočasnica.

Podgorec in breskve

ali:

boj med teoretiko in praktiko.

„Suum patrem occidi, venite ut sepeliamus eum debito more“ — so bile besedice, s kterimi novograjski gospod nekoliko svojih starih prijatlov na „koline“ povabi. Nobeden povabljenih ne odreče in sošlo se jih je šest oseb. Pa ker naš namen ni po sedanji šegi le od tega kvasiti, kaj da se je jedlo in koliko da popilo, tedaj le toliko povemo, ker se nam je gnjusilo o politiki in pa Napoleonovih zvijačah se pogovarjati, da se pogodimo, po redu vsak kako prigodbo vkreniti, ktera pa le je samemu pripovedniku znana.

Kakor rečeno, tako storjeno.

Šest jih svoje pripovesti konča in vrsta pride na gostivnika. Ta se odkašlja ter začne tako-le: Bral sem svoje

dni v nemško-latinski slovnici, da nek amerikansk Indijanec, ki je imel prijatlu svojega gospodarja nekoliko rakov nesti, je dolgega pota truden v senci pri potoku zaspal.

Oho! počasi, počasi — zaženejo vsi ob enem glas — to je nam vsem znana storica.

Al Novograjski jih zavrne rekoč: Prijatli počasi! Kaj li niste še nikdar slišali, da dan se še le na večer hvali ali graja? — ter nadalje pripoveduje: Indijanec zbudivši se vstane, poprime za svoje breme in hoče naprej koračiti — ali čudo! košara se mu zdaj tako lahka zdi, kot pero. Pogleda v njo, in vidi, da so raki — šli rakom žvižgat. Premišljuje, kaj da mu je storiti? Se nazaj vrniti in to gospodarju povedati — so gotove batine. Svojo pot naprej iti brez rakov — bo ravno taka. Pa k sreči mu na misel pride, da tudi pismo za gospodarjevega prijatla pri sebi ima, in tako jo na dalej reže. Pridši na svoje mesto podá list omenjenemu gospodu, ta ga pregleda, ter med branjem Indijancu reče: „Prijatel! tù v listu pa tudi rake najdem“. Zavzevši se Indijanec zavpije: „O hvala Bogu! kajti jez siromaček sem jih bil po potu zgubil“.

Kaj da se je na to z Indijancom zgodilo, se ne vé, pa toliko vam povem, da si je to pravlico neka zvita podgorska buča, ki jo bomo „Brte“ zvali, v svoj prid obrnila.

Prijatli se pogledajo.

Brte čvrst mladeneč, dobrih dvajset let star, ravno drugo latinsko šolo dokončá in pride domú na vakance, ker pa ni vajen postopati, zmiraj kako delo dobí, in tako gibčen in zdrav ostane. Takrat tlaki neblagega spomina še niso bili zakljenkali, toraj, ker se domače delo prav tako naletí, da izmed hišnih nobeden na tlako iti ne more, starši, čeravno neradi, za tisti dan Brteta poslati naménijo. Bogljivi fant kar ne zine, temveč v tistem hipu v spavnico staršev steče in v malo trenutkih od nog do glave v očetovi obleki nazaj pride. Mati pa med tem svojemu prisrčnemu ljubljencu torbico z lepim kosom soršičnega kruha in pa s polovico siratega kolača nabašejo; on jo čez ramo dene, se od svojih posloví in pa naravnost v grad hití.

Približuje se gradu, pred kterim truma tlačanov stojí, ki vsi proti novemu pajdašu gledajo, ter glave stiskujejo in med seboj šeptajo. Ko pride zali Brte do njih, se nekteri zavzamejo ter se pomenkvajo: „Hencajte! je li to resnica ali kaka prikazen? R—rev Brte na tlaki!“ — (Prijatli hočejo smeha popokati).

Brte jih pisano pogleda in zarenči: „Kaj sem li medved ali volk, da ne bi z vami tlake smel delati?“ „Tega sicer ne — ovrne neki že bolj postaran mož — pa ne vzemi za zlo: peró in pa cep — nista si žensva.“ Brte klobuk po strani zasuka in možu se odreže: „Kaj veljá, oče! da sem mož zato?“ Neka tlačanka k drugi: „Glej! glej! kako se mu vendar kmečki pruštof dobro podá?“ Druga: „Pa kako mu klobuk postran lepo stojí!“ „Res prav taki fant je, kot da bi bil na lij potegnen“, šepta tretja.

Brte, ki mu ta pogovor prav za prav ne mrzi, se obrne k svojim hvalicam ter reče: „Ljubice moje! bolj tiho bolj tiho, da drugi fantje sumljivi ne bodo“.

Al komaj to zgovorí, kar za hrbtom vse drugačne zabavljice slišati mora. Tù veli nek mladič: „Kako se li vêde, ko da bi bil županov sin?“ Drugi: „Kako je ošeškan, kot da bi mu bile podgane lase oskubile?“ Tretji: „Jez bi pa kaj stavil, da je „razentêr“ (begún). Šterti: „Za božjo voljo! molčite; jez ga poznam, študent je, da vam kaj ne naredí!“ — Brte se k njim obrnivši: „Vam jo bom res naredil, da me bote pomnili.

Še ne zgovorí, ko ga nekdo po rami udari vprašaje: „Komu jo pa misliš narediti?“ — Brte se ozre in pred njim stojí grajšak.

Urno se odkrije in se mu pokloni ter odgovori: „Vam gotovo ne gospod žlahni.“ Grajšak: „Brte! Brte! sej zdaj ni pust, da si se tako našemil, — ali pa si, zna biti, šolo na kol obesil? — Brte: Dosihmal še ne. Domá imajo toliko opravila, da se niso mogli od hiše odtrgati, zato so pa mene za danes na tlako poslali“. Grajšak: „Slabo so mi s teboj vstregli, ker imam ravno mlatvo“. Brte: „Gospod žlahni! jez Vas zagotovljam, da bote zvečer drugač o meni mislili; mlatil vam bom pšenico, da bo kaj, in če en cep razbijem, imam tukaj (na tiste fantaline kazaje, ki so prej čez-nj zabavljali), še tri druge cepce, od kterih se nadjam, da jih bom tudi prejše razcepel, kot pa da se bo rumeno solnce za božjo gnado podalo“.

Une tri bleda obide in studno jim po hrbtu gomazi; v tem da premetene dekleta med seboj šeptajo: „Korenjak je vendar naš novinec, da ga mu ni para“.

Na to grajšak: „Veš kaj, Brte! zastran mlatve se ne bova pogodila, kajti če si si s takimi cepcami (na fante kazaje) mlatiti namenil, na vse zadnje moja strn neomlatena ostane, za vavpeta (paznika) tlačanov bi te še postavil, pa — pa — (se za ušesmi praskaje) se bojim, da bi se preveč po licah ravnal. Tri sto medvedov! vendar, zakaj niso tvojega brata na tlako poslali?“ Brte: „Je voz drv v mesto peljal“. (Morem pa tù pristaviti, reče Novograjski, da podgorci svojemu glavnemu mestu nikdar „Novomesto“, temuč kakor Rimljani svojemu Rimu le sploh „urbs“ ali „mesto“ velijo). Grajšak: „Saj bi bil tudi ti to lahko opravil.“ Brte: „Gospod žlahni! vendar ne v študentovski obleki?“ Grajšak: „Zakaj pa ne v taki, kakor jo imaš zdaj?“ Brte: „Za vès svet ne; zakaj hipoma bi bilo celo mesto okoli mene; znan sem tam bolj, kot parski groš“. Grajšak, ko se Brtetu zdi, se na ta odgovor nekako zločesto pomuza, reče tlačanom: „Možki! vi greste na pode mlatit, ženske pa na dvorišče slamo pretresat; ti Brte me pa tukaj počakaj, dokler nazaj ne pridem; za te imam neko posebno opravilo“.

Pika, poka, pika, pok — se od podov razglasuje, med tem pa dekleta kot srne okoli slame skakljajo. (Kon. pr.)

Dopisi.

Iz Maribora 18. aprila. ⊙ — Željno že pričakujemo razpisa in povabila na naročbo Vilharjevega tednika, in zdaj tem več, ker nam je ravno iz Dunaja prežalostna novica dospela, da bo „Ost und West“ za nekaj časa nehal biti velik političen časnik. Da nas rana vsekana s padcem „Ost und Westa“ ne bi tako hudo sklela, bi bilo pač želeti, da naj bi „Naprej“ še stopil stopinjo naprej in saj dvakrat v tednu izhajal, ker z enkratnim listom nam ni dosti pomagano.*) Slovenci bodo gotovo radostno segli vredniku pod pasho ter ga podpirali, da bo lahko izhajal. Štajarski Slovenci smo res te dni dobili južno-štajarski časopis „Correspondent für Untersteiermark“, pa ni političen — tudi slovensk ni. V 16. listu „Novic“ je v dopisu iz Maribora pohvalno omenjen „Correspondent“; meni se pa zdi, da ne bi ravno grešil, ko bi prav po mariborško zabrenčal: „Je že gerecht Slovencom že, pa ne goar a so“. Se vé da nas ne bije s batom kakor graška klepetulja in tovaršice njene, pa tako le od straní na tihem nas le rad butne. Al tega ni vredništvo krivo, ker ga zgolj nemški pisatelji podpirajo, in od Nemca ne smemo zahtevati, da bi nam na čast godil. Ne ostaja nam druzega, kakor da ga prav marljivo z dopisi o naših zadevah podpiramo, kar ne bo škodilo, ker ga dosti ljudí bere, kterim je „Tagespošta“ že davno možgane zmešala. Od vredništva nam edino ne dopade strah, kterega ima pred „Novicami“ in dr. Bleiweis-om. Zakaj nek je v spisu „Neueste Erscheinungen der slov. Literatur“ vse izpustilo, kar je bilo pisanega po dr. Bleiweis-u in „Novicah“? — „Drobtince“ za leto 1862 se že natiskujejo. Vrednik gosp. dr. Ulaga si je veliko prizadeval, da bo 16. tečaj „narodne knjige“ bogato okinčan romal po Slovenii narodu v prid in razveseljevanje.

*) Gosp. Vilhar namerjava dvakrat v tednu izdajati svoj list in tako vstreči narodnim potrebam. Vred.

Iz Gornjega grada na Štaj. 15. apr. ? — Tudi pri nas kakor drugod smo z veseljem sprejeli novico, da se bojo našim ljudém v domačem jeziku pisma delale v cesarskih kancelijah. Za celo gornje-gradsko okrajno je to že dolgo živa živa potreba, in od naših v slovenščini večidel dovolj umnih gosp. uradnikov zaupljivo pričakujemo, da bodo zvesto spolnovali ministerski ukaz. — Zdaj nam pa še ena želja srce teží, in ta je, da naj tudi šola v tem svojo dolžnost storí. Naj bi tedaj naš gosp. učitelj, ki je v vseh šolskih rečéh dobro izurjen in hvale vreden mož, se bolj živega nauka poprijel, da bodo se otroci domačega jezika tako dobro navadili, da bodo kancelijske pisma razumeli in jih svojim staršem prebirati mogli. Ne bo treba potem takih pisem iz hiše okoli nositi, da jim jih kdo tolmači. Lejte, kako bo to lepo in koristno na vsako stran! In res bo veselo, ako bo tudi pri nas veljalo načelo: „Naprej!“

Iz senožeške fare 18. apr. — Z — Stari ljudje ne pomnijo take lepe zgodnje spomladi pri nas, kakor je bila letos, pa Bogu se smili! tudi tako kasne in hude zime ne, kakor je bila 14. in 15. dne t. m. Toliko snega je padlo, da minulo zimo ga nobenikrat toliko imeli nismo. Po zatihljejih ga je burja na 6 sežnjev (klafter) visoke kupe zametla. Prvi dan, to je, pondeljek, ni bil še tako škodljiv za polje in sadje; al drugi dan ponoči je vse zmrznilo; žlahne drevesca je tako zmrzlin oparil, da so taki, kakor da bi jih bil kdo na dimu posušil; vse cvetje odpada, posebno pri hruškah. Čez noč od 16. na 17. je sneg tako trdo zmrznil, da je vsako živinče na vrhu držal. Tudi zemlja je to noč čez 2 palca na debelo zmrznila, da še se za krompir bojimo, ki smo ga bili pri nas že vsega posadili. Pri nas ne pričakujemo letos nobenega druzega sadja, kakor kako tepko, ki še ni popolnoma cvetela. Slišali smo tudi, da v nekterih krajih vipavske doline, na dolnjem Krasu in pri Trstu je ta sneg veliko škodo pri trtah naredil. Bog daj, da bi ne bilo res. — Hudo sta se 14. in 15. dan t. m. burja in sneg tudi na Gaberku sukala. V torek zjutraj je poštni vlak iz Ljubljane na železnici med divaško in zgornje ležeško postajo ravno nad Samlami v snegu ostal in tam tičal, dokler ga niso kmetje bližnjih vasí iz snega izkidali. — Še več bi imel od naših trdih krajev svetu naznaniti, posebno tistim gospodom, ki v državnem zboru za povikšanje naših davkov govorijo. Kako je pri nas težavno živeti, le tisti vé, kdor sam skusi, — zemljiščnih davkov moramo pa vendar več plačevati, kakor v marsikteri najbolj rodovitni deželi našega cesarstva. Ne morem zamolčati, da v naši okolici dosti kmečkim hišam z veliko družino več dni v tednu mine, da nič pri ognju ne kuhajo. Se vé da ravno ti kmetje so tudi največ zastalih davkov državi dolžni; kako je tedaj mogoče, da gospodje uradniki bi po vsi dobri službeni volji svojo težko nalogo rešili in zastale zemljišne davke od takih revežov iztrjali, ki še za jesti nič nimajo?

Iz Semiča 21. apr. A. S. — Hudi mraz ponoči od 16. do 17. tega mesca je pri nas takraj Gorjancov pokončal skoro vse, kar je ozelenelo. Po nogradih so bile mladike že po štiri pavce dolgo in polne lepih grozdikov; al zdaj so, kakor da bi jih bil kdo z ognjem požgal; visijo doli po kolih tako, da veliko gospodarjev, ki v srednje rodovitnih letinah do sto in petdeset veder vina pridelajo, ne bojo ga letos imeli tudi po pet ne. Samo po viših krajih je ostal morebiti deseti del. Tudi sadno drevje, ki je jako lepo cvelo, je posebno po nižini celó vse zgorelo.

Iz Ljubljane. Danes imamo omeniti novo, zeló mikavno brošurico, ki je ravnokar prišla na svetlo v nemškem jeziku pod naslovom: „Krain und das Deutschthum“. Entgegnung auf die Flugschrift „Das Deutschthum in Krain“. Von einem Freunde der Wahrheit. In Laibach gedruckt bei J. Blasnik.“ Bravcom „Novic“ je znano, da lani — v kterem listu že prav ne vemo — je nekdo v ljubeznjivi nam „Triesterci“ spisal sostavek pod imenom „Deutschthum in Krain“; oni sostavek „vermehrt und verbessert“ je prišel letos v posebni brošuri na dan, in ker so ga le prijatli njegove propagande kupovali (teh pa je malo), so „Deutschthum“ pošiljali ljudem na dom, da bi ga kupili. Gosp. pisatelj danes oznanjene brošurice je dolgo čakal — kakor v predgovoru pravi — da bo kdo drug v nemškem jeziku na rešeto dal „Deutschthum-a“ laži, zvijače in budalije; ker pa je vsak zaničevaje se obrnil od tega pamfleta, se je on lotil tega pretresa le zato, da se enkrat tudi v nemškem jeziku pokaže, kakošni „Geisteskinder“ so naši nemškutarji. Na dveh pôlah pretresa vse poglavitne gnjusnosti one psovke in z ostrim nožem resnice trebi vse, kar je zlaganega, prekretanega in hudobnega v nji, tako, da nazadnje nič ne ostane kakor „Deutschthümler“ sam brez bisage. Ker gosp. pisatelju tudi beseda gladko teče, bo to brošurico vsak, komur je za resnico mar, radosten bral in ne bo mu žal za 30 kr., za ktere se knjižica v bukvarnici Giontinovi kupi.

— V zboru pravoznanskega družtva 15. t. m. je predsednikov namestnik dr. Schöppl opomnil prežalostno novico, da je družtvo svojega uda, c. k. svetovavca deželne sodnije, dr. Janeza Hladnik-a, „junaškega bojnika za pravico in postavo“ zgubilo. Na poziv gospod predsednika je vès zbor slovesno svoje spoštovanje do rajnega na znanje dal. — Gospod vitez Fritsch je razločno govoril o rudarski desetini, in svoje misli izrekel, da davek od rudarskih dohodkov ne more viši biti kot pet od sto, in da davek za rudosledbe bi se mogel ponižati od 20 gold. do 6 gold. 30 kr. Po sklepu zbora bo gosp. Fritsch-ov sostavek natisnjen v družtvenem časopisu. Za posvet pa, kaj bi se o tem še dalje storilo, so izvoljeni gospodje: finančni svetovavec dr. žl. Kaltenegger, dr. Janez Ahačič, vitez Fritsch, dr. Uranič, tajnik kupčijske zbornice, in pa dr. E. H. Costa, pravoznanskega družtva prvi tajnik.

— Po poslednjem snegu 14. in 15. dan t. m., ki nam je povaljal vse žito (rž in pšenico) na polji tako, da v nekterih krajih, kjer ste bile že velike, ne bo brez velike škode, je 16. in 17. dne t. m. prišla huda slana, ki je bila za cveteče sadje velika nesreča; tudi murbam in orehom je perjiče poparila, se vé da tudi trti ni prizanesla. Al prenaglo bi bilo, če bi v Ljubljani hotli reči, kako je po mnozih okrajnah naše dežele; zato pričakujemo od njih, kako in kaj. Zlasti pa prosimo za to, naj bi se nam v zapisnik kmetijskih skušinj pisalo: ali so si pšenice ali rži, ki so bile v stibljah zlomljene, spet pomagale in ali so tudi hudo povaljane spet vstale?

— Iz Gorice je prifrifrala te dni golobica z oljko mirú v gobčiku v podobi neke nemške brošurice pod strašnim imenom „Das neue Babel“ — in Knittelreimen“. — Že spet s korobačem ali cepcom! V kakih 100 vrsticah nam pové čisto nove reči in eno celó, da že takrat, ko so babilonski turn zidali, je že „Slovenec komandiral“, „Oger sakramentiral“, „Čeh se separiral“. To pa je golobičica mirú čisto pozabila, da celih 10 let pred 20. okt. 1860 je Slovenec molčal, Oger molčal, Čeh molčal; le Nemec sam je govoril in zidal, in kaj je sozidal, celi svet vé. Zdaj bi pa radi vsi pomagali „viribus unitis“ po velikodušnem poklicu Cesarjevem sozidati trdno poslopje Avstrije; al pisatelj „novega babeljna“ ukazuje, naj spet molčimo. Pravijo, da pisatelj omenjene stonožice ne zná slovenski, čeravno bi jo moral znati. „Hinc illae lacrymae“ v „Knittelreim-ih“. — Ker smo že ravno govorili o „novem Babeljnu“, moramo še povedati, da je v sabotni „Laibacherci“ gosp. C. Deschmann našo pohlevno, le za kratek čas veseli „besedi“, ne pa visoki „akademii“ namenjeno brošurico „Slovenski jezik“ pa „krajnska špraha“ hencano stresel. Mi se nad tem stresom nismo celó nič začudili, ker od g. Deschmanna v Issleibovem podlistku smo ravno to pričakovali. „Wer da baut auf offener Strassen — muss die Leute reden lassen“ — to načelo tudi mi respektiramo. Al od kar je kritikus

v državnem zboru govoril tisti govor, ki ga tržiška kavarna shranuje pod šipo „in perpetuam rei memoriam“, nas je toliko manj volja se spuščati ž njim v kako debato, ker vidimo, da se je v dunajskem podnebji nenadoma tako zamotal v protislovje, da nam celó to v „Laibacherci“ spodbija, kar je trdil z nami vred leta 1849 zoper „Noten ohne Text.“ Kar smo rekli v omenjeni brošurici, je tako resnično, da spolnuje od konca do kraja svoj namen, sicer bi mala stvarca ne bila nasprotnikom slovenščine in zagovornikom „krajnske šprahe“ toliki trn v peti.

— Kakor se sliši, bo prihodnja „beseda“ v čitavnici naši v nedeljo 4. dne prihodnjega mesca maja.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Tihi teden je bil tudi precej tih o politiki. Dunajski časniki razglašajo dela, ki jih je dnarstveni odbor že dovršel, da pridejo v posvet in sklep državnemu zboru, ki se bo spet začel 1. maja. Mi bomo takrat povedali vse bolj na drobno, kar se bo v zboru govorilo in sklepalo o tej prevažni zadevi. — Ker je vredništvu časnika „Ost u. West“ napovedana tožba zavolj nekterih v njem natisnjenih sostavkov in tedaj vsled tega vredniku nevarnost žuga, da bi več časa ne mogel izdajati vsaki dan navadnega lista, bo izdajal — od 3. maja začemši — namesto vsakdanjega lista le tedensk list (vsako saboto 2 pôli). To saj je nekolika tolažba, da Slovanstvo v Avstrii edinega velikega nemškega časnika ne zgubí popolnoma. — Vsi časniki so zdaj polni nenavadne tatvine poštarskega oficijala Kollaba, ki je že dve leti na dunajski pošti pisma skrival in iz njih dnar, pa tudi marke kradel. Ker pa nek nobenega pisma ni sožgal ali kak drugač pokončal, so jih našli v stanovanji njegovem čez 100.000 sèm ter tjè nakupičenih. Očitna končna pravda bo razodela več o tem nenavadnem početji. Čudno je pa še to, da taka reč ni pred na dan prišla, čeravno si je tat hiše kupoval! — Pa tudi kanone v ces. orožnici (arsenalu) niso varne tatov. 10. dan t. m. so zasačili nekega pekovskega hlapca, ki je z nekim topniškim korporalom po 3 do 4 cente težke kanone kradel iz orožnice. Pa — kako je to mogoče v takem poslopju, kjer od zunaj in znotraj straže stojé? — bo čudé prašal marsikdo; in vendar je tako. Pekovski hlapec je najemal kočijo, korporal se je vsedel h kočijažu, in ajd! ponoči na dvorišče orožnice. Straža je mislila, da se pelje kak viši oficir noter, in ga je brez zadržka pustila v hišo. Ravno tako brez zadržka sta se s kanono v vozu spet peljala ven. V Leopoldovem predmestji jih je pa že neki jud čakal in kanono kupil. Pri preiskavi orožnice so pogrešili več kanon. Vsako kanono cenijo na 300 do 350 gld. Peka, korporala in kočijaža so že zaprli, juda pa še nimajo. Daljna preiskava bo razodela, koliko kanon je šlo po tej poti rakom žvižgat. — Iz Trsta se piše, da za napravo tukajšne luke ali barkostaje so 11. t. m. prevdarjali stroške. Cesar hočejo po vsaki ceni, da se ta naprava dovrši. V Gorici so deželnemu poglavarju rekli: „Trdna me je volja, da se napravi luka, in v tem zmislu obdelujte tiste, kteri še nasprotujejo temu delu.“ Načrti te stavbe so nadinženirju Heider-u izročili; stroški so prevdarjeni na 32 milijonov gld. — Iz Zagreba je zvedil „Ost und West“ novico, ki je vse rodoljube zlo potrla, da so svetli škof Štrossmajer se odpovedali časti velikega župana. — Vse županije so sklenile prošnjo do Njih Veličanstva, naj bi se konec storil sedanjemu negotovemu stanju in kmali sklical deželni zbor. Ban se je podal na Dunaj. — Na Ogerskem so vsi časniki nekako potihnili in celó malo pretresajo domače zadeve. Al je pa to dobro, bo javalne kdo potrdil. — Na Laškem se zdaj največ govorí o potovanji, ki ga bo kralj nastopil 23. t. m.; preden gré v Neapolj, bo obhodil še druge kraje. Garibaldi je nek za poveljnika vseh laških narodnih straž izvoljen. — V Rim pride čez 400 škofov iz mnozih katoliških dežel. — Govor Palmerstonov o rimskih zadevah je cesarja Napoleona zlo osupnil. Ali bo šel cesar v London razstavo ogledat ali ne, še ni gotovo; marsikaj sliši, da mu ni varnemu iti. 13. dan t. m. je tudi na Francozkem mraz zlo škodoval. — Hercegovinci in Črnogorci so imeli 14. t. m. in 16. dne t. m. s Turki dosti krvave boje. Pripoveduje se, da zdaj in zdaj utegnejo Turki planiti nad Črnogorce in Srbe. Ako se to zgodí, bo strašna vojska, ker tudi Črnogorce in Srbe že mika sprijeti se s Turkom. V spomin srbske ustaje l. 1815 se od tistega časa sèm praznuje veliki deželni praznik cvetno nedeljo vsako leto; letos se je ta praznik tako slovesno obhajal, da skor nikoli tako; Turki so mirno gledali narodno svečanost srbsko. — Na Gerškem je še vse pri starem. Iz Nauplije bežijo stanovavci, ker se bojijo nesreče. — Iz razvalin v Palermi na Laškem so izkopali nedavnej trojne mučivno orodje iz starih časov: naustnico, s ktero so človeku sklenili čeljusti, — potem kupreni stol, v kterega so zadej, kamor se človek nasloni, vtaknili razbeljene železne šibe, kadar so človeka na tezo djali, in pa škornje tudi s kuprenim podplatom, ki jih je mučenec mogel obuti in pod ktere so žerjavico postavili. Tako so sukali nekdaj ljudí, da so hoté ali nehoté povedali to ali uno.

Zahvala in prošnja.

Ker smo za trdno sklenili prizidati našim šolam toliko prostora, da bomo prihodnje leto vse 4 razrede nižje gimnazije imeli, taka velika naprava pa majhnemu mesticu toliko stroškov prizadene, da jih mesto samo težko zmore, smo potrkali na vrata več domoljubnih mož v Kranji rojenih ali pa iz rodovine kranjskih staršev, pa tudi druzih nam znanih blagih gospodov in gospej, — in veseli rečemo, da naša prošnja ni bila zastonj. Poslali so nam dosihmal

svetli knez in škof gg. dr. Jernej Widmer 200 gold.,
gosp. Fidelis Terpinc, grajšak v Ljubljani 100 gold.,
gospá Fr. grofinja Stubenbergova v Ljubljani 25 gold.,
gosp. Anton Kos, general-vikar v Ljubljani 50 gold.,
„ Jožef Pavšler, korar v Ljubljani 20 gold.,
„ Valentin Bleiweis, posestnik v Ljubljani 50 gold.,
„ dr. Janez Bleiweis v Ljubljani 50 gold.

Zraven omenjenega dnarja je poslal gosp. Fid. Terpinc še 8 iztisov nemško-slovenskega slovnika za naše gimnazijalne učence. — Presrčna zahvala vsem dobrotnikom za njih milo podporo! — Oznanovaje pa to zahvalo, dostavljamo lepo prošnjo, naj nam pripomorejo še vsi, kterih samih ali njih očetov zibelka je v Kranji tekla, pa tudi drugi radodarni domoljubi, kterim je za razširjenje šolstva mar. Gosp. vrednika „Novic“ pa prosimo, naj blagovoli sprejemati darove*), ako je kteremu gospodu ali kteri gospej morebiti bolj pri roci, da v Ljubljani oddá, kar nam se je namenilo.

V Kranji na velikonočni pondeljek 1862.

Konrad Lokar, mestni župan.

*) Prav radi. Vred.

☞ Na vrtu c. k. kmetijske družbe v Lubljani se dobiva sladki sirk (Zuckersirk), funt po 20 kr. nov. dn.

Žitna cena

v Ljubljani 19. aprila 1862.

Vagàn (Metzen) v novem dnarji: pšenice domače 6 fl. 34. — banaške 6 fl. 9. — turšice 4 fl. 53. — soršice 5 fl. 5. — rež 4 fl. 48. — ječmena 3 fl. 49. — prosa 4 fl. 20. — ajde 3 fl. 86. — oves 2 fl. 40.

Kursi na Dunaji 22. aprila.

5% metaliki 70 fl. 20 kr.	Ažijo srebra 32 fl. 35 kr.
Narodno posojilo 84 fl. 5 kr.	Cekini 6 fl. 28 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.